

Perusturvalautakunta

D/141/00.04.00/2022

19 § Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia, terveydenhuoltolakia, mielenterveyslakia, päihdehuoltolakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annettua lakia, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettua lakia, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annettua lakia, huumausainelakia, Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettua lakia, siviilipalveluslakia ja henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettua lakia.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmakirjauksen mukaan mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö uudistetaan. Esityksessä muu mielenterveys- ja päihdepalveluita koskeva sääntely kuin tahdosta riippumatonta hoitoa tai valtion mielisairaaloita koskeva sääntely kumottaisiin mielenterveyslaista ja päihdehuoltolaista. Kyseisistä palveluista säädettäisiin jatkossa sosiaalihuollon palvelujen osalta sosiaalihuoltolaissa ja terveyden- ja sairaanhoidon osalta terveydenhuoltolaissa. Lisäksi esityksessä kumottaisiin päihdehuoltolain sääntely koskien tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämistä väkivaltaisuuden perusteella.

Esityksessä selkeytettäisiin mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen toteuttamista osana perusterveydenhuoltoa, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon yleisiä palveluja, päihde- ja riippuvuuspalveluja tarjoavissa yksiköissä sekä näitä palveluja tarvitseville asiakkaille kohdennettuina sosiaalihuollon palveluina. Lisäksi näiden palvelujen osalta selvennettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä ja vastuunjakoja sekä vahvistettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista ja järjestämistä tarvittaessa yhteisesti toteutettuina palveluina.

Terveydenhuollon mielenterveys- ja päihdehuollon palvelut tulisi järjestää monimuotoisesti, jatkuvuutta varmistuen ja huomioiden terveyden hoitaminen kokonaisuutena. Työnohjauksen järjestämisen velvoite laajennettaisiin koskemaan mielenterveyspalvelujen lisäksi päihde- ja riippuvuuspalveluja. Terveydenhuolto ja sosiaalipäivystys toteuttaisivat yhdessä psykososiaalista tukea kiireellisissä tilanteissa. Kiireellisten tilanteiden psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtovastuu olisi sosiaalipäivystyksellä.

Esitys tukisi sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta saada tarvitsemansa tuki ja sosiaalipalvelut päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuudesta, mielenterveysongelmasta tai muusta sairaudesta tai vammasta aiheutuvaan

Perusturvalautakunta

tuen tarpeeseen. Ehdotuksella parannettaisiin asiakkaiden tavoittamista palvelujen piiriin vahvistamalla yhteisösosiaalityötä sosiaalihuollon hyvinvointia edistävänä tehtävänä sekä osana sitä tai muita palveluja järjestettävää etsivää työtä. Uudeksi sosiaalipalvelun muodoksi sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päihdetyön palveluna tarjottava päiväkeskustoiminta ja siihen liittyvä tilapäinen majoitus.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Vastaukset lausuntopyyntöön pyydetään toimittamaan 10.6.2022 mennessä.

[Lausuntopyyntö](#)

Asian valmistelijoina sosiaalipalvelupäällikkö ja vs. palvelujohtaja.

Vs. palvelujohtajan ehdotus:

Hankasalmen kunnan perusturvalautakunta lausuu kannanottonaan seuraavaa:

- Mielenterveyslaista ja päihdehuoltolaista siirtymä sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain piiriin -> Hyvä asia, stigma vähenee.
- Sekä sosiaalihuoltolakiin että terveydenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi päihteiden ongelmakäytön ja päihdehäiriöiden lisäksi muu riippuvuuskäyttäytyminen. -> Hyvä, koska parantaa esim. rahapeliriippuvaisten asemaa.
- Selkeyttää sosiaalihuollon ja terveyden huollon tehtäviä ja työnjakoa psykososiaalisen tuen antamisessa ja äkillisissä, järkyttävissä tilanteissa, vahvistaa yhteistyötä. -> Tarpeellinen, jotta kriisitilanteessa on selkeä toimintamalli ja työnjako.
- Tutkimus-, hoito-, ja kuntoutuspalvelut järjestettävä monimuotoisina; tehostetut, liikkuvat ja potilaan kotiin ja arjen elämänpiiriin menevät palvelut. Palveluita annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheisten tuen, hoidon ja kuntoutustarpeen perusteella-> Hyvä ajatus, mutta mistä resurssit tähän? Etähoivan muodot tässä apuna?
- Terveydenhuoltolakiin selvennys siten, että kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä katkaisu- tai vieroitushoidon tarvetta -> Tämä järkevää, ettei enää tarvita maksusitoumuksia sosiaalityöstä.
- Pykälän 1 momentin mukaan hyvinvointialueen asukkaiden saatavissa olisi oltava yhteisösosiaalityötä. Yhteisösosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. -> Tätä tehty meillä ennen

Perusturvalautakunta

sosiaalityön ja kolmannen sektorin toimijan kanssa yhteistyössä, ollut toimiva malli.

- Ehdotuksessa todetaan, että sekä yhteisösosiaalityötä että etsivää työtä voidaan tehdä yhteistyössä kunnan tai muiden alueella toimivien, esimerkiksi kolmannen sektorin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien sekä diakoniatyön kanssa. Etsivää työtä voidaan myös tarvittaessa integroida osaksi muita palveluja, esimerkiksi osaksi päihteitä ongelmallisesti käyttäville suunnattua päiväkeskustoimintaa. -> Vaatii uusia yhteistyö- ja toimintamalleja, resurssointi?
- Pykälän 2 momentin mukaan osana yhteisösosiaalityötä tai muita sosiaalipalveluja tulee järjestää syrjäytymistä vähentävää etsivää työtä. Etsivällä työllä tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin tapahtuvaa erilaisiin tiloihin, alueille tai tilaisuuksiin jalkautuvaa työtä, jonka tavoitteena on etsiä ja tunnistaa ilmeisen sosiaalihuollon avun tarpeessa olevia henkilöitä ja ohjata heitä tarvittavan avun ja palvelujen piiriin. -> Tarve ei korostu niin paljon pienissä kunnissa kuin isommissa. Toteuttamistapa, jos tarve vähäistä?
- 11 §. Tuen tarpeet. Pykälässä luetellaan tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja on järjestettävä. Kohdassa 8 sellaisena tuen tarpeena on lueteltu päihteiden ongelmakäyttö, mielenterveysongelma sekä muu sairaus ja vamma tai ikääntyminen. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi päihteiden ongelmakäytön rinnalle muu riippuvuuskäyttäytyminen, jolla tarkoitetaan esimerkiksi rahapelaamista tai muuta toiminnallisiin riippuvuuksiin liittyvää käyttäytymistä. -> Tämä hyvä lisäys, koska esimerkiksi rahapeliriippuvuus on iso ongelma.
- Päihdetyön palveluna järjestettävällä päiväkeskustoiminnalla sekä siihen liittyvän tilapäisen majoituksen ja sosiaaliohjauksen yhdistävällä palvelulla tarkoitettaisiin viimesijaista, päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille perustarpeiden turvaamiseksi ja haittojen vähentämiseksi järjestettävää sosiaalipalvelua. Palvelun tulisi sisältää päiväaikaista suojaa tiloissa, jossa henkilöllä olisi mahdollisuus ruokailuun, peseytymiseen, päiväaikaiseen toimintaan tai lepoon, sekä toimintaan asiakastarpeen perusteella liittyvää mahdollisuutta ympärivuorokautiseen majoitukseen. Yö- ja päiväaikaisten toimintojen ei tarvitsisi välttämättä sijaita samassa fyysisessä tilassa, jos toiminnallinen yhteys tukea tarvitsevien huolenpidon varmistamiseksi saumattomasti tarvittaessa koko vuorokauden ajan pystytään muilla tavoin varmistamaan. Palvelussa tulisi voida asioida myös päihtyneenä. -> Onko joka kunnassa oltava myös majoitusta vai voiko olla alueellisesti järjestetty? Meillä päivätoiminta ollut kolmannen sektorin kanssa yhteistyössä järjestettyä, tuleeko tähän muutosta hyvinvointialueen aloittaessa? Onko toiminta alueittain järjestettävää vai kunnittain?
- Alueellisesti päiväkeskusten ja tilapäisen majoituksen palvelun tarve painottuisi oletettavasti erityisesti isompien kaupunkien ympäristöihin. Jos palvelun järjestäminen niille erikseen varatuissa tiloissa ei olisi alueen pitkien välimatkojen, väestörakenteen tai vähäisen asiakaskunnan vuoksi perusteltua, tarpeisiin vastaaminen ja sujuvat

Perusturvalautakunta

palvelupolut tulisi varmistaa muilla tavoin. -> Millaisella alueella toiminta tulisi järjestämään, palvelun saavutettavuus?

- Terveydenhuollon osalta säädösten sisällyttäminen yhteen lakiin edistää tasavertaisesti kehitystyötä ja palveluiden parantamista, sillä mielenterveys ja muu terveys eivät ole erotettavissa toisistaan. Selkeyttää se näiden palvelujen asemaa osana terveystaloutta. -> Vähentää stigmaa ja lisää kokonaisvaltaisuutta, yhtenäistää palveluja ja palvelukokonaisuuksia
- Ehdotuksiin sisältyy palvelujen monimuotoisuus, millä tarkoitetaan, että palveluita on kyettävä tarpeen mukaisesti järjestämään myös muutoin kuin sairaalaoastolla tai poliklinikalla tapahtuvan vastaanottokäynnin muodossa. -> Vaatii toiminnallisia muutoksia, resurssien suuntausta ja koulutusta.
- Edellyttää nykyistä tiiviimpää yhteistyötä terveydenhuollon perus- ja erityistason välillä ja eri erikoisalojen välillä. Koska mielenterveyden häiriöihin ja päihdehäiriöihin liittyy lisääntynyt sairastavuus ruumiillisiin sairauksiin ja lisääntynyt kuolleisuus, hoidon kokonaisuuksien parantamisella voidaan vaikuttaa sairaanhoidon ja sosiaalihuollon kustannuksiin sekä yhteiskunnan muihin kustannuksiin. -> Tämä tärkeä kehittämiskohde.
- Jatkuvuuden turvaaminen, kuten myös hoitomuotojen monimuotoisuus, parantaa hoidon toteutumista ja ehkäisee potilaan voimien heikkenemistä sekä mahdollisia uusia sairaalahoitoja. Näin toimintatapa vähentää terveydenhuollon kuormitusta pidemmällä aikavälillä. -> Jatkuvuuden turvaaminen tärkeää, jotta toteutetut toimet eivät ”valu hukkaan”.
- Ehdotukset siirtävät hoidon painopistettä varhaiseen hoitoon, perusterveydenhuoltoon ja perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistoimintaan. Sitä kautta on mahdollista hoitaa mielenterveyden häiriöitä ja päihdehäiriöitä nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Muutos saattaa pitkällä aikavälillä vähentää tarvetta erikoissairaanhoidon käyttöön.-> Painopisteenä varhainen tuki tärkeää.
- Kiireellisten tilanteiden psykososiaalinen tuki on järjestettävä yhteistyössä sosiaalipäivystyksen kanssa. Ensivaiheen johtovastuu selkeyttäminen sosiaalipäivystyksen vastuulle aiheuttaa tarpeen päivittää tilanne valmius- ja varautumissuunnitelmiin, sekä varmistaa tai rakentaa alueellisesti toimivat yhteistyökäytännöt mahdollisen jatkohoidon varmistamiseksi. -> Tämä selkeyttää käytänteitä.

Täytäntöönpano:

STM

Päätös:

Hyväksyttiin.